

Шляхи реформування правоохоронної системи України

Братель С.Г., кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри адміністративної діяльності НАВС

Правоохоронна сфера в усі часи була однією з умов формування правової держави. Вона є гарантом створення чіткого механізму контролю за правопорядком та законністю в суспільстві. Європеїзація суспільства, прагнення інтеграції в європейський простір, захист прав, свобод громадян, демократизація зумовлюють необхідність побудови якісно нової моделі правоохоронних органів, які відіграють визначальну роль у захисті прав і свобод людини та громадянина. Поширеність корупції в усіх ешелонах влади, зокрема і в самій правоохоронній сфері свідчить про недосконалість та неефективність функціонування цих органів. «Телефонне право», лобізм інтересів, порушення Європейської конвенції з прав людини, низький професійний рівень вимагають негайної розробки державної політики щодо реформування, вдосконалення та оптимізації правоохоронних органів, зокрема, органів внутрішніх справ.

Необхідність реформування правоохоронної системи закріплена на законодавчому рівні. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки України», «реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення» є одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України у сфері державної безпеки [1].

Звертаючись до досвіду зарубіжних країн, зауважимо, що в країнах, де діє загальне право, існує принцип здійснення правоохоронної діяльності за домовленістю, а це передбачає, що дії поліції є легітимними та відповідають верховенству права. У Франції Іспанії та США це поєднання наглядю з боку місцевого та центрального управління та має вигляд окремих служб поліції, які діють на місцевому державному рівні, а інші - на федеральному.

Цікавою є система правоохоронних органів у Іспанії, де існує потрійна система правоохоронних органів та органів безпеки, яка включає в себе дві служби державної поліції (Корпус Національної поліції та Цивільну поліцію), три автономні та муніципальні служби. Державні та автономні служби відповідають за виконання різноманітних функцій та розслідують злочини, в той же час муніципальні служби поліції відповідають за вирішення адміністративних питань і здійснюють контроль за дорожньо-транспортним рухом. Діяльність автономних та державних служб контролюється з центру, а муніципальними керує Місцевий комітет з питань безпеки та Координаційна комісія.

Поліція Франції має дещо іншу структуру управління. Так, роботу Національної поліції контролює Міністерство внутрішніх справ, і вона підпорядковується цивільному законодавству, а національна жандармерія підпорядковується Міністерству оборони. Крім цього існують дрібні муніципальні служби, які не мають повноважень на накладення арешту та проведення розслідування, але забезпечують громадський порядок та виконання розпоряджень місцевих органів виконавчої влади [2].

Таким чином, досвід інших країн демонструє багаторічне вдале функціонування поліції та ефективність існування саме такого зразка поділу її функціональних обов'язків.

Демілітаризація передбачає формування духу демократизму та громадянської свідомості серед працівників, а також викорінення архаїзмів радянської епохи, таких як «тривожні валізи», стройова підготовка, огляди, парадів. Усі ці «статутні» речі згаують час, який повинен бути спрямований на розслідування правопорушень, підвищення кваліфікації та розвитку нових технологій збирання доказів. Авторитарність в управлінні та демонстрування непотрібного для громадського загалу «міліцейського шоу» не може бути присутнім у сучасних правоохоронних органах, які перш за все зобов'язані слідкувати за дотриманням прав і свобод людини та недопущення їх порушень.

Головну мету міжнародної правоохоронної діяльності вбачають в охороні права та підтриманні світового порядку. Ми погоджусь з точкою зору А.М. Кучука, який зазначає, що метою правоохоронної діяльності є охорона прав і свобод людини і громадянина; забезпечення громадського порядку та громадської безпеки; підтримання правопорядку; втілення в життя принципу верховенства права [3, с. 68].

Слушно у свій час зазначив В.В. Чумак, що реформа правоохоронної системи є передумовою будь-яких інших реформ в Україні; реформи у правоохоронних органах повинні бути скоординовані та інтегровані з відомчими планами та програмами; завдання реформування полягає в тому, щоб була відповідність між завданнями і функціями, структурою та людьми і ресурсним забезпеченням [4].

У 2013 р. ОВС України нараховували 261 тис. осіб, включаючи персонал внутрішніх військ, курсантів та цивільних службовців. Така кількість у 1,5 рази перевищувала середній європейський показник (300 поліцейських на 100 тис. населення) та була майже вдвічі більшою, ніж передбачають рекомендації ООН - 222 поліцейських на 100 тис. населення. При 21 млн. 840 тис. осіб економічно активного населення це означало, що кожний 83-й працюючий громадянин отримував зарплату від МВС України [13]. Наслідком боротьби політиків за вплив на призначення в МВС «своїх людей» стало звільнення за роки незалежності понад 300 перших керівників обласного рівня, в тому числі 17 керівників ГУМВС у Львівській області, 15 - у АР Крим, 13 - у м. Києві.

Отже, реформування правоохоронних органів повинно відбуватися за такими основними напрямками: оптимізація структури МВС; верховенство права; деполітизація; демілітаризація; децентралізація; робота з громадськістю; прозорість та підзвітність; кадрова робота. Міністерство повинно бути незалежним від решти відомств, мати цивільний характер та бути відкритим. Міністерство слід реорганізувати в так званій «Home office», складовою частиною якого повинна стати Служба національної поліції. Міністерство повинно включати наступні підрозділи: Національної поліції; Національної гвардії; Державної міграційної служби; Державної прикордонної служби; Державної служби з питань надзвичайних ситуацій.

Також діяльність МВС України повинна спрямовуватися на задоволення потреб населення на рівні територіальних громад через запровадження інформаційно-телекомунікаційних ресурсів. Крім того, у сфері нормативного забезпечення слід регулярно проводити оновлення нормативної бази з урахуванням нових міжнародних документів, імplementованих Україною, рішень Європейського суду з прав людини, а також рекомендаційних документів міжнародних інституцій з метою гармонізації законодавства для запозичення кращих закордонних зразків. Покращувати кадровий потенціал Міністерства необхідно через запровадження деталізованого спектру завдань, функцій та повноважень, які повинні відображатися у рекомендаціях, інструкціях,

постановах і наказах для прогнозування дій в екстремальних ситуаціях. Кандидати на керівні посади регіонального рівня повинні проходити двоступеневу процедуру конкурсного відбору, що містить оцінку загальної компетенції та компетенції у спеціальних галузях.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. - № 39. - Ст. 351
2. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник / В.Т. Білоус, О.С. Захарова, В.С. Ковальський та ін.; відп. ред. В.Т. Маляренко. - К. : Юрінком Інтер, 2007. - 376 с.
3. Кучук А. Правоохоронна діяльність: стан наукової розробки проблеми/ А. Кучук // Господарство, підприємництво і право. - 2005. - №72. - С. 68-72.
4. Чумак В. Реформування правоохоронної системи України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.icps.com.ua.doc.chumak_reform.doc.